LA INQUISICIÓ A VALLS (1501-1697)

Per Josep M. Massons Esplugues

Paraules clau: inquisició, Valls, casuística, processons, segles XVI i XVII.

Resum: En aquest treball s'analitzen 25 processos per la Inquisició a veïns de Valls, des de l'any 1501 fins al 1697.

Es posa especial atenció en la inexistència de processos durant tot el segle XVIII i primers vint anys del segle XIX.

L'actuació del Tribunal de la Inquisició va originar una casuística comparable, tant en el nombre de processos com en la seva diversitat, a la de qualsevol altra població catalana.

Abstract: This work analyses 25 trials by the Inquisition to inhabitants of Valls, since 1501 to 1697.

There is special attention to the nonexistence of trials during the 18th c. and the 20 first years of the 19th c.

The action of the Inquisition originated a casuistic which can be compared, both in number of trials and in diversity, to those of any other Catalan village.

La inquisició a Valls (1501-1697)

Una de les maneres de retallar les llibertats de Catalunya va ser la implantació a l'any 1485 d'una Inquisició composta per castellans i sotmesa a la autoritat superior del Consell Suprem i del gran Inquisidor, tots dos sempre vinculats a les institucions centrals i, sobretot, al rei.

Des de temps immemorial els moviments herètics plantejaven problemes d'ordre públic. D'aquí ve que el poder civil perseguís els heretges i dictés contra ells condemnes que arribaven fins a la pena de mort.

En el cas de Catalunya, Pere II d'Aragó, davant la creixent importància del moviment càtar, va dictar lleis repressores contra l'heretgia l'any 1197[1-2].

Ara bé, l'organització d'aquesta lluita, mitjançant un Tribunal de teòlegs amb coneixement per a distingir entre l'heretgia i una opinió contrària al dogma, va néixer al Concili de Letran (1215), i es va instal.lar a Tolosa, després d'infructuosos esforços per lluitar contra els poderosos moviments dels càtars, valdesos i albigesos, que havien envaït el sud de França.

A la Catalunya pròpiament dita els Tribunals de la Inquisició s'instal.laren, a prec del

rei Jaume I, per una butlla de Gregori IX de 26 el març de 1233.

El gran promotor d'aquest moviment fou Sant Raimon de Penyafort, el qual va redactar un *Manual d'Inquisidors* que rebé l'aprovació canònica al Concili de Tarragona de 1242[3].

El primer Tribunal fou el de Lleida, al qual seguiren el de Tarragona, Barcelona, la Seu d'Urgell i Girona.

Els inicis de la Inquisició catalana foren tempestuosos. Diversos inquisidors foren assassinats, com Ponç Espira i fra Pere Cadireta a Castellbó, i fra Bernat Travessar a l'Urgell[1].

Passats aquests primers anys, la nostra Inquisició va portar una vida esllanguida, segurament per manca de feina real.

La inquisició va ser restaurada a Castella l'any 1478 pels Reis Catòlics i anava dirigida, essencialment, contra aquells jueus que, malgrat que s'havien batejat, continuaven practicant més o menys clandestinament llur antiga religió[4].

La introducció de la *nova* Inquisició a Catalunya l'any 1480 va motivar una sèrie de diferències entre el rei i les autoritats catalanes –que van durar set anys– perquè d'una Inquisició catalana –que no reconeixia altre superior que el Papa– es passava a una Inquisició en mans de castellans les instàncies superiors de la qual eren el *Consejo Supremo* i el Gran Inquisidor, instal.lats a Castella[5].

D'altra banda, la nova Inquisició va adoptar unes tècniques expeditives i brutals a les quals els catalans no estaven avesats(I).

De totes maneres, com que l'activitat dels inquisidors anava dirigida exclusivament contra els jueus, mal vistos per una gran majoria de la població catalana, el Tribunal va funcionar sense massa dificultats i hagué d'examinar multitud de denúncies mogudes per les més variades motivacions, que anaven des d'un zel religiós exagerat a un afany d'eliminar un incòmode creditor[6].

Segons Blázquez, en acabar-se el segle XV s'acabaren també els falsos conversos jueus. Aquells 14 anys d'activitat inquisitorial es poden resumir en 1.070 processats –la meitat en absència– dels quals 14 moriren cremats[13].

Uns anys després els inquisidors es van dedicar a combatre les doctrines luteranes empaitant protestants i cremant bíblies en català i castellà.

Catalunya els va donar feina, a causa, sobretot, de la intensa immigració francesa que durant els segles XVI i XVIII va corregir el dèficit demogràfic que el nostre poble patia des de la terrible pesta de la segona meitat del segle XIV[7].

Als nostres pobles, la Inquisició va portar problemes per dues vies: pels seus *familiars* i pels seus processos.

Els familiars. Dins tot el complex de persones que col.laboraven amb els inquisidors, les més importants en nombre eren els familiars.

La Inquisició tenia en cada població una o més persones la missió de les quals era denunciar casos susceptibles de rebre l'atenció del Tribunal, tals com heretgia, bruixeria, conductes sexuals escandaloses i aberrants, etc... i procedir a llur detenció si això els era manat.

De bon començament, arreu d'Espanya –i a Catalunya també– només persones distingides per la seva alcúrnia o prestigi personal accedien a aquesta condició (II).

Però –com ja hem dit– la nova Inquisició no fou ben vista pels polítics catalans i aquests procuraren crear-li tota mena de dificultats.

Una d'aquestes dificultats va consistir a aprovar a les Corts de Monçó, l'any 1585, que a Catalunya el càrrec de familiar fos incompatible amb qualsevol càrrec públic[8].

La conseqüència fou que la gent important es va veure obligada a donar-se de baixa.

El seu lloc fou ocupat per pagesos, molts d'ells analfabets (que es la gente más honrada que se halla) i per menestrals com ara ferrers, fusters i algun o altre farmacèutic o cirurgià[8].

Les motivacions per solicitar un càrrec que no desperta gran simpatia entre la població no eren precisament de tipus religiós. Era per gaudir d'una sèrie de privilegis dels quals parlarem tot seguit.

La cosa vista des de Castella era que els catalans que volien ser familiars *'no lo hacen para honrarse como en Castilla, sino para redimirse de las vejaciones tan usadas y tan grandes que los barones, caballeros y también los Obispos hacían a sus súbditos'*[8].

La realitat pura i simple era que "las vejaciones" eren molt més petites a Catalunya[8], i que el que es buscava era l'exempció de gabel.les, drets i imposicions (III), portar armes prohibides, estar protegits pel fur inquisitorial (IV) i –que va tenir una enorme importància a Catalunya al segle XVII– i no estar obligats a allotjar militars[11].

Plantejades així les coses, es comprèn fàcilment que s'hagués de legislar una limitació en el nombre de familiars. A les Corts de 1626 s'establí que quan la població tenia entre 400 i 200 focs (de 1000 a 2000 habitants), solament podia haver-hi dos familiars, i per sota d'aquesta xifra solament un.

Sabem que a Valls hi havia l'any 1600 set familiars (V)[10]. És una xifra bastant elevada si pensem que Tarragona i Montblanc en tenien quatre. Tan sols Reus, que en tenia vuit, la superava. ¡Potser havia començat el pugilat Reus-Valls!

El familiar o familiars de cada vila estaven a les ordres d'un Comissari que, ordinariament, era un sacerdot.

Estudi de casuística.

Hem recollit 25 casos. En aquest punt Valls no presenta cap valor aberrant, si tenim en compte que Olot, una mica més petit, en va registrar 12 i, en canvi, a Reus i Manresa, que tenien sempre un major nombre d'habitants, en consten 31 i 25 respectivament.

Aquests 25 casos es reparteixen de la manera següent.

Criptojudaisme	5
Luteranisme	3
Proposicions	2
Blasfèmies	2
Fornicaris	4
Bigàmia	3
Sodomia	1
Supersticions	1
Fals testimoni	1
Usurpació d'un càrrec inquisitorial	1
Desconeguts	2
TOTAL	25

Un altre detall a tenir en compte és l'elevat nombre de francesos –sis– entre aquests 25 processats.

Això vol dir que aquells immigrants eren objecte d'una atenció especialíssima per part de la Inquisició[15].

Com dèiem, en els darrers anys del segle XV i en tot el segle XVI –sobretot al començament– la Inquisició catalana no va tenir altra tasca que la d'anar perseguint jueus que s'havien fet batejar, però continuaven practicant clandestinament la seva antiga religió.

Valls no en podia ser una excepció.

En una relació de casos recollida per Blázquez[13], hi figura una tal Francina, que va reconèixer el seu *error* i es va reconciliar l'any 1502, i quatre processos al voltant de la família d'un tal Bernat Roig, que deuria morir en el curs del procés o va aconseguir escapar de la presó, perquè figura com a cremat en estàtua.

Els altres de la família foren la muller i un fill d'en Bernat. També hi ha una Blanquina Roia –una germana o una cunyada de Bernat– de l'any 1501 que va acabar "reconciliada".

No tenim més detalls perquè aquestes dades provenen del llibre d'un tal P.M. Carbonell, *Liber descriptionis* i no hi ha cap altra documentació[13].

En minvar els processos per judaisme, comencen a ser substituïts pels de *luteranisme*.

Per formar part de la 'secta de Lutero' va haver-hi a Valls tres persones processades. Tots eren homes i tots eren francesos.

Durant els segles XVI i XVII es registrà a Catalunya una intensa immigració de francesos. Es tractava, en general, de gent senzilla, que feien la feina que trobaven i d'una cultura tirant a baixa. L'assimilació d'aquells *neo-catalans* fou ràpida i perfecta. Tots catalanitzaren llurs cognoms i al cap d'una generació eren catalans com tothom.

Ordenats per ordre cronològic són Etienne (Esteve) Azuel (1565), Guillaume (Guillem) Mongio (segurament es deia Monguió) (1571) i Guillem Bosch (1622).

Azuel feia de pagès i havia nascut a França a la població de Montagrie. Detingut, es va veure greument compromès i va fugir amb cinc presos més, tots ells francesos i 'seguidores de la secta de Lutero'. El pobre home fou atrapat de nou i li aplicaren la màxima pena. El cremaren en persona a l''auto de fe' que se celebrà a Barcelona el dia 12 d'agost de 1565[16].

El següent –Guillem Monguió– feia de baster l'any 1571 a Valls. No sabem com va acabar el seu procés, encara que no figura en cap relació dels castigats amb fortes penes. Però sabem perfectament els càrrecs que el Tribunal li va fer.

Segons les persones que el delataren, havia dit que les oracions s'havien de dirigir a Nostre Senyor Jesucrist i no als Sants, els quals –en definitiva– havien estat homes i, per tant, podien equivocar-se.

Per donar suport a aquesta tesi de no venerar els Sants, tan pròpia de totes les sectes protestants, deia que ja Sant Joan parlava de l'*homo mendax*(VI).

L'altre càrrec que li feren era la negació del Purgatori. Finalment, li havien sentit dit que el millor dejuni era no parlar malament de ningú[17].

El tercer era Guillem Bosch. L'havia denunciat una sola persona el dia 8 d'agost de 1622 per haver dit que els luterans *també* es poden salvar perquè resen el Parenostre igual que els catòlics.

Els Inquisidors van comportar-se amb en Bosch amb molta comprensió. El renyaren el 3 d'octubre d'aquell any i l'home va tornar a Valls.

El curiós és que pocs dies després els Inquisidors de Barcelona van rebre una ordre de la Junta Suprema de Madrid que manava que tots els casos semblants fossin empresonats i segrestats els béns. Ells van contestar que ja havien sentenciat aquell cas i que, d'altra banda, es tractava d'un home pobre i molt gran, perquè feia 60 anys que vivia a Catalunya[18].

Al segle XVII van minvar extraordinàriament els casos de luteranisme i van ser substituïts pels que els Inquisidors anomenaven *Proposiciones*(VII).

Ara bé, totes aquelles proposicions eren, en realitat, perfectes bajanades. Opinions teològiques sense base ni fonament propis de poca-soltes, però que persones geloses de les coses de la fe s'apressaven a posar en coneixement dels Comissaris locals del Sant Ofici.

A Valls en tenim dos exemples. Un era un francès de 50 anys –Raphael Ricart– que treballava de jornaler al camp, que un dia de 1581, essent a Constantí, va deixar anar als que venien d'un sermó que això era igual que sentir bramar un ase i, a continuació, va assegurar-los que la Missa era una bestiesa, que de cada capellà se n'havien de fer sis trossos i que a l'Hòstia consagrada no hi havia el Cos de Crist. Quan algú li va dir que el podrien excomunicar va dir que tot plegat no eren més que paperots.

Quan aquell infeliç es va veure davant dels Inquisidors va dir que ell era un bon cristià, que anava a Missa, que es confessava i combregava, i que feia 20 anys que vivia a Catalunya i que alguna vegada bevia més del compte.

Li aplicaren 'tormento de poco rigor' i aleshores va dir 'ser verdad lo de la ostia'.

Els Inquisidors van concloure que era 'hombre de corto entendimiento y mucha rusticidad', però segurament van voler donar un escarment perquè el condemnaren a assots i a remar a les galeres gratis 3 anys[19].

L'altre cas va ser tràgic i còmic alhora. Es tractava d'un pare caputxí –Francesc Tamarit de Renau– de 39 anys, resident al Convent de Valls, que va ser denunciat pels seus propis germans de religió.

Segurament es tractava d'un cas de psiquiatria perquè les acusacions eren les següents: que Judes no va ser elegit per Jesús, sino que fou la seva mare o la seva àvia les que havien imposat Judes a Jesucrist. L'altra estupidesa era que quan Déu intervé, els homes es desassossegnen, i posava com a exemple la Verge Maria, que quan vegé l'Arcàngel Gabriel es *va torbar*.

Sembla que els caputxins de Valls i els Inquisidors van arribar a la conclusió que el pobre fra Francesc Tamarit no estava del tot bé del cap i decidiren arxivar la causa l'11 d'octubre de 1614[20].

Una mica semblants eren els problemes plantejats pels renegaires. En tenim dos casos.

Un era un francès de 39 anys –Jean Forment– qur feia de teixidor de lli. Segons tres denunciants, era un renegaire habitual. Ell ho va negar tot i es va trobar que en la llista d'enemics que ell va redactar hi havia el testimoni de més categoria.

Tot es va acabar en imposar-li unes quantes penitències de tipus espiritual[21].

L'altre era Perot Prunera. L'any 1571 el van acusar de renegar el sant Nom de Déu

i de ser descregut. Però els testimonis no van declarar tots igual. Sis van dir que l'havien sentit renegar, mentre que tres ho van negar.

Li van posar una multa de 10 ducats (110 rals) i l'obligació d'oir una Missa en 'forma de penitente' al Convent de Caputxins de Valls(VIII)[22].

Parlem ara dels pecats de la carn.

La Inquisició perseguia la bigàmia i als bígams els aplicaven penes fortíssimes.

A l'home que es provava que havia estat casat dues vegades li queia una pena d'assots i una condemna de 3 a 5 anys a remar a galeres.

Les dones eren assotades i prou.

Provar aquest delicte era relativament fàcil, ja que en aquells temps tot matrimoni havia d'estar inscrit al Llibre Parroquial. El bígam casat a Valls quedava en evidència si el Rector de X certificava que el seu nom figurava també en el seu llibre.

El primer cas va ser una dona, Margarida Coll, que es va trobar que s'havia casat abans a França tal com, a requeriment dels Inquisidors, va comunicar el rector corresponent. La van manar assotar (1560)[23].

El que segueix també era una dona, nascuda a Aragó, que figura al llibre com a Margarita Cathalana(IX). Va abjurar *de vehementi*, va desfilar a l'auto de fe del 16 de maig de 1561 i com l'anterior, fou assotada[24].

El tercer era un home, Pere Reixach; tenia 40 anys i la primera vegada es va casar a Olot. Se'n va anar d'allí i a Valls es va tornar a casar[25].

Com que la primera muller vivia a Olot va ser condemnat a rebre 100 assots pels carrers de Barcelona, a tres anys de servei a galeres, a oir una Missa amb les insígnies d'haver estat casat dues vegades i a abjurar de leví (1595)[23].

Per *fornicaris* hi ha tres processos.

El primer era un capellà, Mossèn Montserrat Bosch (X) de 70 anys, que era Comissari del Sant Ofici a Valls.

El van denunciar dues dones. Una va dir que, en el curs d'una confessió, l'any 1595 'la solicitó para actos torpes'. L'altra va dir que també havia estat objecte d'iguals sol.licitacions per part d'un altre sacerdot i que quan ho va anar a denunciar a Mossèn Bosch, com a Comissari de la Inquisició Mossèn Montserrat li va dir que allò no tenia cap importància i que no n'havia de fer cap cas.

Les dues dones van afegir que Mossèn Bosch portava una 'vida deshonesta'.

El mossèn va donar als Inquisidors la seva versió dels fets. De la primera denunciant va dir que era molt pobra i que ell li va donar un ral d'almoina i ella deuria interpretar allò com una compra de *favors*. De la segona, va assegurar que era *mente capta*, el que ara en diuen els castellans *mentecata*, és a dir, imbècil, i per això se la va treure de sobre.

La cosa, doncs, no va quedar gens clara.

Els Inquisidors, de totes maneres, el van destituir del càrrec de Comissari per tres anys i el multaren amb 50 lliures[25].

Molt diferent fou el cas denunciat l'any 1617. Es tractava d'un altre sacerdot, Mossèn Joan Vives. Les acusacions per part de cinc homes i tres dones deien que havia viscut deshonestament i que empaitava les penitents al confessonari.

Mossèn Vives es va defensar amb una barra fenomenal. Va admetre haver viscut amistançat, però, va assegurar que mai no s'havia aprofitat del confessonari. Com consta

en el document 'havía vivido amigado con las acusadoras y al haverse apartado dellas, le denunciaban'. Un home, víctima de la seva sobtada virtut...

El van renyar severament i el van susprendre *a divinis*, és a dir, no podia ni dir Missa ni confessar[27].

El tercer cas és força diferent. L'acusat, Esteve (Etienne) Mauri, era un francès de 40 anys que va anar a parar a la presó de la Inquisició el 13 de gener de 1698 perquè sostenia que la simple fornicació no era cap pecat.

Li van organitzar un procés amb tots els ets i uts –advocat i procurador– i el 30 de març el van condemnar a sortir a l'auto de fe, amb lectura pública de la sentència, que abjurés de leví (XI), i que fos severament renyat, advertit i desterrat durant dos anys de Barcelona i també de Valls i 8 llegües a la rodona d'amdues poblacions. En cas de reincidència, se li aplicaria la pena de 200 assots i 5 anys de galeres[28].

El pecat sexual més castigat era sens dubte la sodomia.

A Valls la Inquisició va empresonar un tal Pau Bover. Ell va negar els càrrecs i, sotmès a turment, es va mantenir ferm en la seva declaració i va ser absolt[29].

Curiosament, només tenim un procés per supersticions. Es veu que l'*especialitat* de la processada era fer conjurs per trobar coses perdues o tresors ocults(XII).

Magdalena Aumasellas, una vídua de 55 anys, fou acusada 'de haver hecho la inversión del cedazo disiendo las palabras de San Pedro y San Pablo'.

Després es va saber que feia uns anys que ho havia fet una altra vegada, intentant recuperar una cosa que li havien robat.

Ella es va excusar dient que quan ho va fer estava molt indignada i que havia sentit dir que aquest conjur el feia a Valls moltíssima gent.

Li posaren una multa de 10 lliures i fou amonestada i li manaren fer unes quantes penitències espirituals[31].

Hi ha registrat un cas de fals testimoni.

Jaume Busquet, un fuster de 33 anys va declarar contra Miquel Vellart o Gallart, dient que en una disputa amb un tal Llorenç Nogués, Gallart va renegar de l'Hòstia consagrada.

A conseqüència d'aquella denúncia, Gallart fou multat i se li va llegir una sentència per blasfem públicament.

Posteriors indagacions van demostrar la innocència d'en Gallart i, en conseqüència, la Inquisició va condemnar Busquet per fals testimoni a oir una Missa *en forma de penitente* a la *"Sala de secreto"*, a abjurar de leví i a viure desterrat de Valls durant dos anys[32].

Un altre falsari va ser Antoni Roca, aquest per fer-se passar per familiar de la Inquisició.

Era hostaler i va detenir un lladre i es va dirigir al Batlle –no diu d'on– demanant-li uns homes per conduir aquell pres. Portava una vara d'agent de la Butlla de la Santa Croada, amb una creu de plata de manera que la gent creia que era un familiar del Sant Ofici i que, per tant, tenia facultat per a detenir persones.

Quatre homes –tots majors d'edat– el van denunciar. Li feren pagar una multa de 40 lliures i el desterraren de Valls durant sis mesos[33].

Per cert que, al marge d'aquesta sentència, algú de Madrid va posar una nota que deia: 'Conforme a esta relación, parece que pudiese usarse de mas rigor con este reo'.

Finalment, tenim dos noms, Jaume Massó[34] i Miquel Sellay[35], dels quuals no sabem ni de què els acusaven ni com va acabar. Figuren en una llista de casos pendents de sentència, l'any 1572.

No volem acabar aquest capítol sense parlar d'un familiar que, encara que no consta que fos processat, va donar una mica de feina als inquisidors.

Es tracta de Pere Joan Roca i Güell, que l'any 1733 va adquirir a un mestre perruquer de Barcelona una perruca, amb la condició que podia retornar-la si a la persona a qui anava dirigida no li agradava. Com a paga i senyal, el perruquer va rebre una lliura i un sou.

Va passar temps i al fabricant de perruques, per més gestions que va intentar, ni li tornava la perruca ni acabava de cobrar la resta del seu import, que eren dues lliures i 16 sous.

Com que Pere Joan Roca tenia fur de la Inquisició, el perruquer, que es deia Francesc Roca, al cap d'un any es va dirigir als inquisidors explicant-los el cas.

Els inquisidors transmeteren al familiar de Valls la queixa.

Pere Joan Roca va contestar ràpidament que el perruquer tenia tota la raó i que ell ja feia 4 mesos que havia entregat la quantitat pendent al traginer Josep Valador. Però com que aquell home en aquell moment era a Saragossa, li era impossible esbrinar què havia passat. De totes maneres, prometia que al primer viatge que ell fes a Barcelona aniria personalment a pagar-ho.

Però va passar un any i el perruquer va reclamar novament.

Aquesta vegada, en Roca va trigar a contestar. Deia que havia estat de viatge per l'Urgell i que s'havia trobat amb la segona reclamació i que, de moment, no trobava ningú de Valls que anés a Barcelona i que si, passat un temps no trobava ningú de confiança que anés a la capital, ell personalment s'hi desplaçaria a fi de saldar aquell just deute.

A l'expedient no figura cap indicació ni que Pere Joan Roca fos destituït, ni que pagués el deute, però sí que trobem una carta dirigida als inquisidors d'una tal Raimunda Puig, domiciliada a Alcover, explicant que el seu pare havia deixat feia uns 6 o 7 anys a Pere Joan Roca, 3 lliures, 7 sous i 6 diners i que, per més gestions que havia fet, li havia estat impossible que li fos retornat el deute, i el reclamava formalment[37].

Comentaris

El primer que crida l'atenció d'aquest recull és l'absència total de casuística durant el segle XVIII i els primers anys del XIX, fora de l'anècdota del familiar mal pagador. Certament que al XVIII l'activitat desplegada pels inquisidors fou menys important que durant els dos segles anteriors però no es deixaren de registrar a Catalunya casos per proposicions –sempre hi havia un capellà que desbarrava–, per tenència de llibres prohibits (obres de Diderot i de Voltaire, sobretot) i, al final de segle i durant els primers anys del XIX, per maçoneria.

Una altra consideració és la gran variació que observem en el rigor en el moment d'aplicar una pena. Vegem, si no, el que va pasar amb els acusats de criptojudaisme: un d'ells, Bernat Roig, va ser cremat en efígie; dit d'una altra manera, no el van cremar viu perquè no van poder.

El mateix podem dir d'Etienne Azuel, únic cas en la nostra casuística que va morir

a la foguera.

Un delicte jutjat molt durament –sobretot amb la visió de la nostra societat tan permissiva– era la bigàmia: 100 assots i de 3 a 5 anys remant a les galeres era un càstig monstruós, sobretot si tenim en compte el que era servir al rem en una nau. Homes subjectats al banc amb una cadena al peu, obligats a dormir sobre la dura fusta, mal alimentats, amb l'amenaça constant d'unes fuetades a l'esquena si el capataç apreciava que no posaven al rem tot l'esforç. Quan la galera havia d'anar més de pressa perquè fugia o perquè perseguia, se'ls exigia un esforç fins a rebentar-se. Si l'artilleria enemiga aconseguia incendiar o enfonsar la nau, la mort cremat o ofegat era segura perquè no hi havia possibilitat de llançar-se a l'aigua.

El que és curiós és que hem vist que els inquisidors de fora de Catalunya s'acontentaven imposant als bígams dos anys de galeres (XIII), en comptes dels 3 o 5 que eren habituals a Catalunya (XIV).

Quant als assots, dones i homes els rebien *Bòria avall*, com va imaginar magistralment el nostre Galofre Oller.

En canvi, els inquisidors de Barcelona es van mostrar en dues ocasions –Guillem Bosch i Antoni Roca– molt més benignes que els de la *Central* de Madrid. El mateix podem dir dels renegaires.

Diguem també que, tan sols en dos casos fou aplicat el turment. Això representa un 8%. Res més lluny de nosaltres que elogiar aquesta conducta, però la veritat és que es prodigava molt més per part dels jutges civils.

Finalment en aquesta casuística es pot apreciar que en matèria de moral sexual es filava molt prim quan l'acusat era un sacerdot.

És clar que en el cas de Mossèn Joan Vives, aquest havia viscut amistançat, però la veritat és que ningú no ho havia denunciat.

Això és tot. Vint-i-cinc tragèdies viscudes per vint-i-cinc persones, víctimes de la falta de caritat i de la intolerància que, en aquells segles fou moneda corrent a tot Europa.

Perquè ara vivim en una societat que practica el respecte a les opinions dels altres ens hem de guardar de condemnar durament, no solament els inquisidors, sino també els homes i dones de Valls que van denunciar aquells fets.

ACLARIMENTS

I.- En un dels escrits de protesta al rei dels consellers volien que l'acusat tingués perfecte coneixement dels càrrecs que se li feien i del nom o noms dels delators, que l'Inquisidor fos el Bisbe, que les presons fossin les que tenia el Bisbat, que les retractacions no fossin públiques i una sèrie de garanties legals més[5].

II.- Ben clar ho diu Blázquez: *...las familiaturas concedían honor y privilegio constituyendo, no sólo una dignidad para quien las alcanzaba, sino una honra para todo su linaje*[9].

III.- Cèdula atorgada per Ferran el Catòlic a Medina del Camp el 13 d'abril de 1504.

IV.- Pragmàtica de Carles I de l'any 1518.

V.- Casualment hem pogut trobar tres noms: un notari –Josep Manguió– documentat el 13 de març de 1731[12], Pere Joan Roca (1735) i un apotecari, Jaume Montlleó (1604)[14].

VI.- És a dir, de l'home mentider.

VII.- En termes eclesiàstics, una proposició és l'exposició d'una idea religiosa que la Inquisició examinava i jutjava. Essencialment, les proposicions eren de dues classes: *correctes* –en aquest cas es decretava l'absolució– o *censurables* i, per tant, objecte d'una sanció. S'ha de notar que aquesta segona classe de proposicions eren de dues menes, Unes eren errònies, és a dir, contra els dogmes, i altres, tot i essent certes, no convenia que fossin difoses per raons d'oportunitat o de simple prudència.

Així doncs, les idees de Luter, de Zwingli, de Calvin o de Knox eren proposicions. El que passava és que aquestes doctrines tenien uns fonaments teològics o un suport en passatges bíblics, mentre que les proposicions que detallem a continuació no passaven de ser poca-soltades. Però la Inquisició veia perills per tot arreu i gastava el temps en gent ignorant o desequilibrada, com veurem seguidament.

VIII.- *En forma de penitente* volia dir oir la missa descalç i amb un ciri gros encès a la mà.

IX.- Segurament, el marit es deia Català. Era molt freqüent feminitzar –sempre que es podia– el cognom del marit: Maria Roja (de Roig), Anna Flaquera (de Flaquer), etc...

X.- Eren bastants els homes que portaven el nom de Montserrat. Les dones es deien Montserrada.

XI.- El reconeixement d'un error i la successiva renúncia podia ser pública i solemne en el curs d'un *auto de fe* o podia tenir caràcter privat simplement davant del Tribunal; en aquest darrer cas es deia que l'acusat *abjurava de levi.*

XII.- Aquestes pràctiques més o menys extravagants destinades a trobar tresors ocults o a descobrir el lladre d'un objecte robat, eren moneda corrent en aquells temps.

En unes instruccions dirigides als inquisidors, en referir-se a l'astrologia figura: ...*y mas si ha juzgado figuras en razón de hurtos y cosas perdidas, declarando las personas que las han hurtado...*

La cosa no es va limitar al segle XVII –que és quan es van redactar aquestes instruccions–; al segle XVIII –exactament l'any 1786– "un capellà que era organista –José Nilo– es va veure implicat amb altres persones en un procés a causa de buscar tresors amb procediments sacrílegs"[30].

XIII.- A Múrcia l'any 1566 Gaspar de los Ríos, bígam, fou condemnat a dos anys[36].

XIV.- El mateix podem dir del que va passar amb en Ricart; interrogat sora turment i enviat tres anys a galeres i tot, per xerrar massa.

FONTS D'INFORMACIÓ I BIBLIOGRAFIA

1.- Enciclopèdia Espasa. Veu: Tribunal.

2.- Bernardino Llorca. *Manual de Historia eclesiástica*, Labor, Barcelona 1946, pàg. 417.

3.- Ibidem, pàg. 419.

4.- Ibidem, pàg. 516 i següents.

5.- Juan Blázquez. *La Inquisición en Cataluña.* Arcano, Toledo, 1990, pàg. 30-32.

6.- Ibidem, pàg. 34.

7.- Nùria Sales. "Els segles de la decadència", vol. IV de la Història de Catalunya de Pere Vilar, Ed. 62, Barcelona, 1989, pàgs. 103 a 115.

8.- Blázquez (loc. cit.), pàg. 105.

9.- Ibidem, pàg. 104.
10.- Ibidem, pàg. 112
11.- Ibidem, pàg. 108
12.- Josep M. Sànchez Ripollés. *Dades i esdeveniments mèdics del segle XVIII a la comarca de l'Alt Camp.* Institut d'Estudis vallencs, Valls, 1989, pàg. 97, 262.
13.- Juan Blázquez. *Catálogo de los procesos inquisitoriales del Santo Oficio de Barcelona. Espació, tiempo y forma, serie IV.* Historia moderna, tomo III, Universidad nacional de Educación a distancia, pàg. 19 i següents.
14.- Jaume Riera i Sans. *Tribunal del Sant Ofici de la Inquisició de Barcelona* (1496-1821). Catàleg. Fons residual de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.
15.- Núria Sales (loc. cit.), pàg. 116.
16.- Arxiu Històric Nacional. Inquisició (AHN. Inq.) Llibre 730, fol. 70.
17.- AHN, Inq. Llibre 730, fol. 145 D.
18.- Ibidem. " 733, fol. 52 D.
19.- Ibidem. " 730, fol. 361.
20.- Ibidem. " 732, fol. 240 D.
21.- Ibidem. " 730, fol. 230.
22.- Ibidem. " 730, fol. 161 D.
23.- Ibidem. " 730, fol. 18.
24.- Ibidem. " 730, fol. 15.
25.- Ibidem. " 731, fol. 238 D.
26.- Ibidem. " 731, fol. 238.
27.- Ibidem. " 732, fol. 338.
28.- Ibidem. " 760, fol. 305.
29.- Ibidem. " 730, fol. 166 D.
30.- Llorca (loc. cit.), pàg. 278.
31.- AHN. Inq. Llibre 732, fol. 53 D
32.- Ibidem. " 730, fol. 432.
33.- Ibidem. " 731, fol. 407 D.
34.- Ibidem. " 730, fol. 167 D.
35.- Ibidem. " 730, fol. 9.
36.- Miguel de la Pinta Llorente. *La Inquisición española*, Archivo agustiniano, Madrid, 1948, pàg. 153.
37.- Arxiu de la Corona d'Aragó, Inquisició, lligall 1.